

Sköna Maj, välkommen.....

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 7-2016
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

”Nu sjunges Maj i gård...”

Vilhelm Ekelund, en av de skånska diktarna, skildrar i denna dikt den gamla traditionen om att ”sjunga maj.”:

Nu sjunges maj i gård och by
Nu lövas takens brätten
Och bleka stjärnor stilla gry
I vårglans över slätten.
Det kvällas tyst, på skuggsval gård
Sig skymningsdunklet sänker
Och bakom lövets skära bård
En nytänd måne blänker.

Jag vandrar hem längs åsens krön
När djupblå skuggan sträcket
Av snårig hassels täta spön
Och aftonskenet släckes.

Där nere stiger bygden fram
Ur skymningsblåa skogar
Och dämpat ljuda sång och glam
Från lek i lund och logar.

Har du några minnen

från att ha deltagit i "maj-sjungning"? I så fall: skriv och berätta. Jag har hittills inte lyckats få tag i särskilt många skildringar av denna gamla sed. Kanske finns det särskilda "bjäre-varianter!?!.

Maj

Namnet efter Maius i den romerska kalendern. Kallades i Sverige Blomstermånad. I Finland såningsmånad. Månaden som får människan att tända brasor, hålla högtidliga hyllningstal och sjunga lovsånger till våren. Månaden vi längtat efter under den långa vintern. Naturligt nog betyder våren särskilt mycket för oss som bor i Norden.

Gabriel Jönssons *Sköna maj*.

Medan vi nu är inne på det poetiska spåret, är det läge att fortsätta. Återigen får det bli en skånsk poet – Gabriel Jönsson.

Med den här dikten sänder vi samtidigt som en särskild hälsning till våra läsare som bor på vår "systerhalvö" – Kullen.

Nu brer lövet ut sina skärmar
i Kullens skogar - igen, igen
Och skuggar sippornas stjärnesvärmar
Och nunneörten, dess älsklingsvän

Harsyran skyggar, en hind ses flykta
Med akterspegeln som nummerplåt
Och unga människor gå sammantryckta
Och lyss till gökarnas ljusa låt.

Som unga brudar på bergets sida
Står slån och körsbär i södersol
Och sänder hälsning till skepp som glida
På stråk så blåa som backviol.

Sent kommer natten, en natt bland naddar
Men säden växer som i panik
Och näktergalen i snåren laddar
Snart bergets ekokväll med musik.

Den ljusa natten har nått Kullen
Och inget svårmod är dolt i den
Och du går levande ovan mullen
I samma majglans, igen, igen.

Våren är här när havet luktar.

Håkan Philipsson, med rötter i V. Karup, har under årens lopp bjudit oss på åtskilligt vetande om livet i Bjäre under tider som flytt.

På tal om våren skriver han, att ett gammalt talesätt var, att våren är här "när det börjar lukta från havet".

Då gick bjäreborna man ur huse för att "lutta" på dofter från havet.

Naturens kalender för maj.

Här kommer en officiell tabell för maj. Jag misstänker att den är gjord för platser, som ligger något längre norrut än Bjäre.

Kolla själv i hur hög grad den här tidtabellen stämmer med dina noteringar.

3 maj. Kabbelekan blommar.

5 maj. Svalan anländer

7 maj. Göken hörs första gången.

8 maj. Björken slår fullt ut.

10 maj. Näktergalen anländer

11 maj. Boken slår ut.

15 maj. Sommar i Skåne. Medeltempen över 10 grader.

16 maj. Lönnen slår ut.

17. maj. Smultronen slår ut.

23 maj. Eken slår ut.

24 maj. Tornsvalan kommer.

25 maj. Äppelträden blommar.

27 maj. Liljekonvaljen blommar.

31 maj. Syrenen blommar.

Från segelsjöfartens dagar

har mycket av innehållet i dagens Nyhetsbrev hämtats. Material i detta ämne finns i väldiga mängder. Jag har under den senaste tiden haft anledning att gräva i just den delen av mitt eget arkiv, och det har satt sina spår i valet av material till Nyhetsbrevet.

När "Tärnan" hamnade på Hovs Hallar.

18 december 1924 ligger dimman tät över land och hav. Inte minst över södra delen av Kategatt.

Där är en av den svenska segelflottans stoltheter, "Tärnan" av Karlskrona, på väg söderut. Hon har lämnat London med endast barlast och är nu på väg till hemmahamnen, Karlskrona.. Ombord ser man fram mot att kunna fira jul hemma. Man har tidigare på kvällen t.o.m firat detta lite.

Siktet är inställt mot Öresund.

En god vind gör, att Tärnan kan hålla god fart. Samtidigt råder en stark västlig ström i havet. Det blåser hård västlig vind.

På grund av den täta dimman har utkiken i förmasten fördubblats.

Kl 03.40, strax före vaktombytet kan utkiken höra brus liknande bränningar och rapporterar omedelbart.

Det är för sent. För fulla segel och med god fart ränner den barlastade barken rakt in bland klipporna.

Stor förvirring ombord förstås. Dimman gör att man har svårt att överblicka läget. Dock kan man se, att bogsprötet befinner sig inne över land.

Man tror till en början att man befinner sig vid Hallands Väderö.

Besättningen går i libbåtarna och ror längs den klippiga kusten, sökande efter fyren på ön..... Med tiden uppfattar man någon sorts ljus. Det är dock inte fyren på Hallands Väderö. Det är ljus från Anton Docks stuga i Kattvik.....!!

Nu får man veta, att man ränt rakt upp på Hovs hallar.!!

” Kom mä ing i stoan

så ska vi sätta på kaffekelen, för de e ju ändå kaffeti , å de e mart, så vi kan ingenting göra”. Hela Antons familj kommer nu upp och snart dukas kaffe till alla. 14 män och två kvinnor. Det blir trångt i den lilla stugan.

Sedan blir det att gå till någon som har telefon så att kaptenen får möjlighet att ringa för att informera sitt rederi om vad som hänt.

Det här är berättelsen

om en av de senaste strandningarna vid Bjärekusten. Min skildring har i huvudsak baserats på en skildring som Filip Kilian presenterat i Hembygdsföreningens årsbok, Bjärebygden , årgång 1976. Under mina många år som redaktör för Bjärebygden hade jag förmånen att få in många värdefulla bidrag från kunniga bjärebor. Filip Kilian var den av dem.

Det byggdes ett skepp uti.....

”....På åtskilliga ställen å kusten bygger allmogen stundom fartyg, nämligen vid Ramsjö strand 1 fartyg, vid V. Karups strand samma år 1 fartyg, vid Hovs strand samma år 1 fartyg, som i värde uppgår till 14 000 riksdalen banco. Arbetare dervid är till antalet mycket olika, men utgöra nu 20 personer, alla af ortens invånare, som äro skattskrivna vid sin hemvist.

Vid Båstad äro på stapel tvenne fartyg. Arbetare dervid utgöra för närvarande 32 st., likaledes af ortens allmoge, som äro skattskrivne vid sina hem. Dessa tvenne fartyg tillhöra Commerserrådet P. Möller på Skottorp i Halland.”

Ovanstående är citerat ur en kronofogderapport för Båstad, Hov, Torekov och V. Karup för 1829.

I motsvarande kronofogderapport för år 1847 kan vi se att antalet fartygsbyggen minskat:

”Någon utbyggnad av fartyg har icke skett, men vid Hovs strand finnes ett fartyg på stapel.”

Bondeseglationen i Bjäre

Freden i Roskilde 1658 med resultat att bl.a. Skåne övergick från danskt styre till svenskt innebar stora förändringar för bl.a. invånarna på bjärehalvön. Under den danska tiden hade det länge förekommit handelsförbindelser mellan Skåne och Själland. Öresund var inte något som var skiljande utan mera något som förenade. På den tiden var det lättare att transportera varor sjövägen än till lands.

Bjäre hade något som Själland hade brist på : ved. Virke. Således skogens produkter.

Det hade lett till att det utvecklats en livlig kustsjöfart mellan hamnarna på bjärehalvön och Köpenhamn.

Den här sjöfarten har i litteraturen fått beteckningen bondeseglationen. Orsaken var, att det ofta var bönder, som slog sig samman och blev ägare till en skuta och på det sätt nådde en mera vidträckt marknad för sina produkter. Med dessa bondeägda fraktskutor fördes även delar av gårdens produkter.

När Skåne blivit svenskt blev det problematiskt med frakter till Köpenhamn. De svenska myndigheterna satte käppar i hjulen. I stället blev nu Malmö och andra hamnar på den svenska sidan målet för dessa turer.

Båstad och Grytehamn

Bondeseglationen från Bjäre under den första tiden efter Roskildefreden har detaljstuderats av bl.a. Margareta Swensson. Hon har redovisat resultatet i en artikel i Bjärebygden 1975.

Den studien visar, att det är hamnarna Båstad och Grytehamn som omnämns oftast i rapporterna från den tiden. Dessa båda hamnar utnyttjades något mer än Torekov och Skepparkroken.

Grytehamn viktigast i Bjäre.

Den hamn på bjärehalvön som hade den livligaste skut-trafiken till Danmark under den danska tiden var Grytehamn. Statistiken visar att hamnen höll sin tätposition även efter försvenskningen 1658. Destinationen blev då i första hand Malmö. Köpenhamn var i princip stängt för leveranser från Sverige. Toppen på trafiken nås under 1660- och 1670-talen. Därefter sker en minskning, men den minskningen gäller även de övriga bjärehamnarna. Vid övergången till 1700-talet träder en ny destinationsort fram: Helsingborg. Därmed kan också fler bjärehamnar ge sig in i leken. Exempelvis Ramsjö hamn.

”Båstad eger ett gott parti skutor”

När nu Bjäre blivit svenskt, fick riksrådet Christer Bonde uppdraget att göra en inventering av Skåne. Han tycks starta på västkusten vid gränsen till Halland – Således Båstad. Om detta skriver han:

”Den första fleck, dvs ett mindre samhälle, som man möter i Skåne, är Båstad, vilken eger ett gott parti skutor, med hvilka förnelligast ved utförts från ”åsen” till Köpenhamn och andra danska orter.

Det här är ett av många dokument, som visar, att Båstad under den danska tiden haft en central roll, när det gäller utförseln av ved från Hallandsås.

Att Båstad tilldelats denna centrala roll beror förstas på att orten ligger direkt vid åsens fot men också av ett annat skäl. I olika skrivelser framgår att Båstads hamn – dvs dess redd – ansågs synnerligen lämplig ”med en herlig ankarbotten så att der kunne såväl stora skepp och mindre skutor ankra.

”Skogarna uthuggna och ruinerade”

Riksrådet Bonde, som jag redan nämnt, skriver i en rapport 1658, att den omfattande avverkningsen av skog på åsen gått för långt. Han finner att ”skogarna är uthuggna och ruinerade”.

I dokumenten från den tiden finner man dock inte några bevis för att någon form av förbud mot avverkning har införts av de svenska myndigheterna. I stället kan vi i statistiken över skutor från Bjäre som levererar bl.a. ved till Malmö visar toppsiffror under de närmaste årtiondena.

Inte bara ved

Det var inte bara ved som skeppades till Köpenhamn resp. Malmö och Helsingborg. Lantbrukarna, som ägde skutorna, tog ofta med sig gårdens produkter. Det kunde gälla spannmål, potatis, rotfrukter, ägg, smör, fläsk mm.

Rapport från bildarkivet.

Mitt digitala bildarkiv fortsätter att växa. Jag ser nu att räkneverket har passerat 44 000-strecket. Den analoga delen av bildarkivet – dvs pappersbilderna - ligger naturligt nog stilla på ca 20 000 bilder.

Tillströmningen består av dels mitt eget ständiga fotograferande, men också av de gamla fotografier, som bjärebor ber mig ta hand om, och som jag scannar och lägger in i arkivet. Den delen av arkivet är särskilt viktig och värdefull. Det är bilder som tagits under en tid när det inte var vanligt att plåta.

I samband med att jag tar emot gamla bilder ber jag om uppgifter om bildens innehåll. Den informationen gör de gamla bilderna extra värdefulla.

Mitt problem är, att dygnet har bara 24 timmar. Ofta krävs det att man måste intervjua flera personer innan man fått fram den "totala" informationen. När den väl finns på plats är det något som många under generationer framöver kommer att ha glädje av. Dessa gamla fotografier scannar jag, och de hamnar därmed till den digitala delen av arkivet.

Min bokhandel.

Boktitel	Ord. Pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis...	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	330	70
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäre historia	330	140
På räls över Hallandsås...	Slutsåld	

Språklådan

Vad vet du om dessa namn?

I förra Nyhetsbrevet räknade jag upp ett antal mycket lokala namn som jag träffat på i lokala handlingar från Bjäre. Namn på åkrar, vägkorsningar, backar, ängar osv. Det var namn som jag inte visste något om, vare sig var platserna finns eller hur namnet uppstått.

Här kommer några exempel som jag däremot vet något om. Åtminstone var platserna finns. Det får därför bli en liten frågesport till vilken du som läsare härmed är inbjuden.

Alltså: var finns följande platser?.

Flest rätt ger ett "hedersomnämmande" i ett kommande Nyhetsbrev, Svarta Dyng. Brodden. Pissebacke. Tarbors (Torborgs?) Vre. Hippas Backe. Flada Kull. Bagganäsan.

Dessutom:

Du får gärna fortsätta att skicka in namn som hör hemma i denna speciella och mycket lokala "ortnamnlista".

Kalle

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad

Tel. 0431-365332